

A Dobsinai jégbarlang

90 ÉVE

Közép-Európa egyik legsajátosabb természeti érdekessége a Dobsinai jégbarlang. Évenként sok tízezer látogató keresi föl ezt a „csillogó föld alatti jégpalotát”, s az ember évek múltán sem felejtí el lenyűgöző hatását, pompás jégtermeinek, áttetsző jégoszlopainak bűvöletes szépségét.

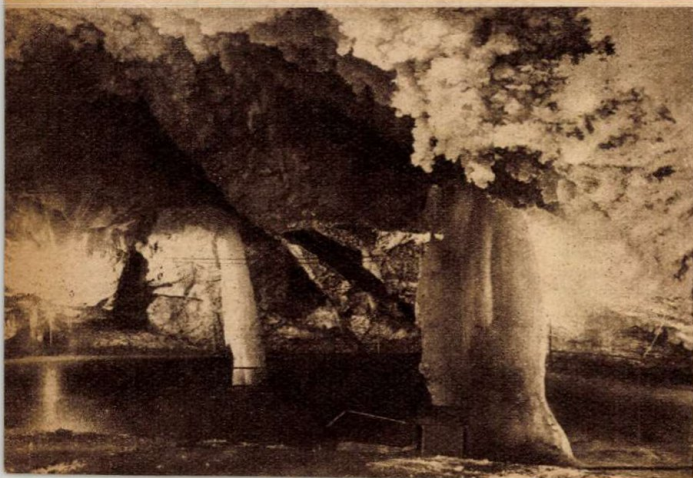
Csak nemrégiben múlt 90 éve, hogy a barlangot a turisták számára feltárták. Dobsina bányavároska határában, a Gölnic patak völgyének mészkősziklás, fenyőerdőkkel borított oldalában ugyan már régebben is ismertek egy „jéglyuk”-nak nevezett töbröt, amelynek fenekén a kőtörmelékkel rejtett nyílás körül még nyáron sem olvadt el a jég. Erről 1865-ben Hunfalvy János, egykori neves földrajztudósunk is éppen csak megemlékezett Gömör megyéről írt monográfiájában. Akkoriban a „jéglyuk” csupán arra szolgált, hogy benne tárolják a vadászlakomák söritalát. 1870. június 15-én azonban a dobsinai férfiak kis csoportja: Ruffiny Jenő bányamérnökkel és Fehér Nándor dr. városi orvossal az élen két fiatalabb természetbarát (Láng Gusztáv és MEGA Endre), valamint négy bányász kötelekkel, létrákkal, lámpákkal fölszerelve leereszkedett a töbör alján tátongó nyíláshoz. Kőtörmelék és fatorlaszok között egyre a jég irányát követve mind mélyebbre hatoltak. Egy kurtácskább jéglejtőn leereszkedve tágas barlangüregbe értek, ahol a bányászlámpa fénye ragyogó jégfalakat, jégoszlopokat világított meg.

Ruffiny még azon a nyáron föltérképezte a barlangot. A töbör alját rendbehozatta és elkészíttette az első lépcsőlejárót a barlang belsejébe. Így még abban az esztendőben számos látogató tekintette meg a természet adta nevezetességét. Fehér dr. 1870—71-ben végezte a barlangban az első hőmérsékletméréseket s az adatokat az egy időben mért külső hőmérséklettel vetette egybe. Az első tanulmányt is ő írta a barlangról. Ez a Természettudományi Közlöny 1872. évfolyamának egyik számában jelent meg.

A Nagyterem a jégoszlopokkal. Az innenső jégoszlop mellett látható a barlangi meteorológiai állomás hőmérő házika.

A sziklabetonozatot jégkristályok borítják vastagon

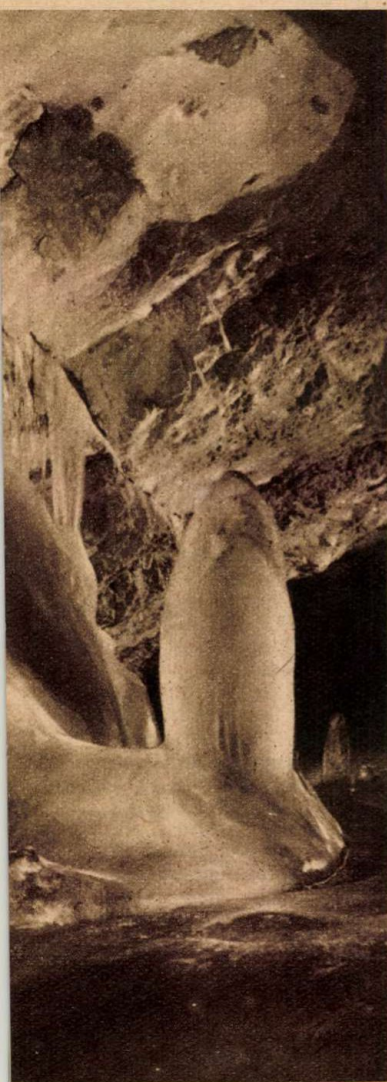
A Jégorgona a barlang alsó szintjén keresztül beszivárgó víz

A Természettudományi Társulat Krenner János neves ásványtani kutatót bízta meg a barlang alaposabb helyszíni tanulmányozásával és leírásával. Krenner e feladatot kitűnően megoldotta. 1874-ben magyar és német nyelven megjelent remek, nagyméretű rajzos táblákkal illusztrált műben ismertette a barlangot.

A barlangról és környékéről az 1880-as évek elején adták ki az első részletesebb, képekkel is gazdagon díszített *turistakalauzt* egy dobsinai orvos, *Pelech dr.* szerkesztésében. Dobsina helység lakossága a barlang híj gazdájának bizonyult. Turistaházat, majd szállodát építettek és gondoskodtak állandó vezetőről, világításról stb. Jó ideig csupán petróleumlámpa és magnéziumszalagok világították meg a barlangot. A fáklyák bevitelét eleve megtiltották. 1886-ban bevezették a villanyt is! Íme, egy olyan időszakban, amikor a turisztika még világszerte gyerekkorát élte, a Dobsinai jégbarlangról már ország-világ hírt hallhatott. S jöllehet a szépen gondozott s rendezett barlang nehezen volt megközelíthető, ennek ellenére a 90-es években már ezrek keresték föl. Az elsők között tekintette meg *Jókai*, aki „A löcsei fehérasszony”

en. A sziklaboltozat hosszú repedésén
jégfagyásából létrejött jégalapzat

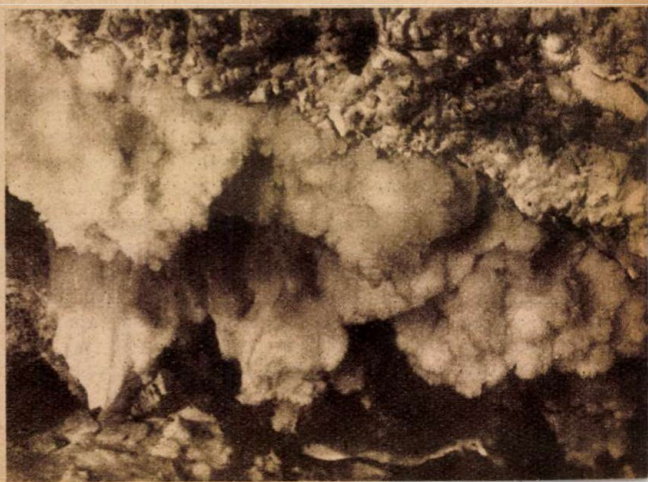
című klasszikus regényének egyik fejezetében költői szárnyalással számol be élményeiről. Beírta nevét a látogatók könyvébe *Hviezdoslav*, a szlovákok nagy költője is. Ugyancsak itt járt a világhírű francia zeneszerző, *Delibes*, *Massenet* és *Lesseps*, a Szuezi-csatorna megalkotója, továbbá *Nansen*, a neves sarkutazó stb., stb.

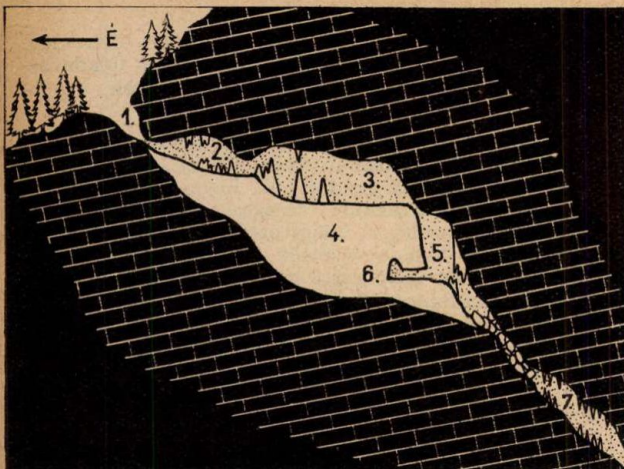
A megszokottnál nagyobb látogatósereg kereste föl a barlangot 1893 nyarán, amikor a Budapesti Korcsolyázó Egylet 32 „mintakorcsolyázó párral” jégünnepélyt rendezett itt nagy nézősereg jelenlétében. Az efféle jégünnepélyek később megismétlődtek, amelyekre már a műkorcsolyázók színe-java sereglett össze. A Nagyterem kitűnő, sima jégfelülete alkalmasnak bizonyult arra, hogy nemzetközi versenyekre itt készüljön fel például *Divin*, a híres csehszlovák műkorcsolyázó is.

A barlang belsejében az éghajlati adatok tudományos megismerésére *észlelőállomást* állítottak fel. 1911-ben künn a szabadban is létesült ilyen állomás, amely állomás az első világháború derekáig, 1916-ig működött. A csehszlovák meteorológiai szolgálat manapság modern módszerekkel és eszközökkel folytatja ezt a munkát.

Az 1930-as években már autóbusszon és vasúton is el lehetett érni a barlangot, s így a látogatók száma nőttön nőtt. A turisztikai föltárástól 1945-ig 400 ezer

A Nagyterem sziklaboltozatának egyik jégkristály-
csoportja közelről

A jégbarlang észak–déli irányú függőleges metszete. A barlang enyhén észak-nyugatnak dülő rétegű mészkőben van. 1. Töbör a barlangnyílással. 2. Kisterem. 3. Nagyterem. 4. A Nagyterem padozatát alkotó jégtömeg. 5. Az alsó szint járata a jégfal és a barlangboltozat között. 6. A jégbe mesterségesen létesített járat. 7. A barlang eseppköves folytatása a mélyben (Dr. Uherkovich Gábor rajza)

látogató fordult meg itt. Azóta egy-egy esztendőben százezernél is több érdeklődő keresi fel. Hazánkból is évenként több ezer utas látogat el ide tátrai túrája során.

Egy völgy aljából, amely 800 méter magasságban van a tenger szintje fölött, 20 perces sétával elérjük a 30 méterrel mélyebb *barlangnyílást*, az északra húzódó völgylejtő egyik kisebb sziklatöbrének fenekén. Már itt is hűvösebb a levegő. A hideg „mikroklíma” hatása a többi közt abban is megmutatkozik, hogy a töbör oldalában levő növények virágzási ideje legalább 2 hónappal később következik be, mint a környezetben. A barlangnyílás fölött emléktábla hirdeti a felfedezők nevét. Amikor a nyílás közelében a kíváncsiság után melegebb ruhadarabot öltünk magunkra, megindulunk a vezetővel a barlang belsejébe. A jégre fektetett lépcsőkön már néhány méteres ereszkedés után tágas üregbe, a *Kisterembe* érünk. Ennek vastag jégpadozatán sírkő alakú jégoszlopok csoportja fogad. Ez a temetőnek elnevezett barlangrészleg. Az egyik falán 10 méter szélesen és 7 méter magasan a sziklaboltozatból ívben lezuhanó látszó megfagyott „vízesés” nyüögzi le a szemlélőt. Még bámulatosabb látvány vár reánk a *Nagyteremben*, a föld alatti jégpalota legimpozánsabb méretű csarnokában. A 60 méternél hosszabb és 12–18 méternél magasabb terem padozata jórészt tükrösíma, a Kisterem felé eső része pedig jégdomb. A jégpadozatot néhány hatalmas, az erős villanyfényben smaragdzöldesen tündöklő, áttetsző jégoszlop áll. Ezek a sziklarepedések vízbeszivárgási pontjai alatt képződtek és az évek során lassan

ugyan, de változnak. A jégoszlopok hagyományos elnevezései — így például a Beduin, Ságor, Kút, Oltár stb. — egy-egy régebbi hasonlatosságra utalnak. A Nagyterem sziklaboltozatát gyakran vastag rétegben borítják a jégkristályok, s bennük mint megannyi gyémántszemcsében sziporkázva tükröződnek a reflektorok fényei.

A Nagyteremből hosszú lépcsősoron érünk le a jégbarlang *alsó szintjébe*. Itt voltaképpen a Nagyterem padozatát formáló jégtömeg függőlegesen végződő fala és a barlang mélyebbre lejtő sziklafala közötti viszonylag keskenyebb, de annál magasabb üregben vagyunk. Ezt a természet csodálatos játéka „gótikus” helyiséggé varázsolta. Az alsó szintben gyönyörű és az évtizedek során szinte változatlan, óriási jégfüggöny látható. Ez a „Lugas” nevű barlangrész. Arról minden látogató meggyőződhetik, hogy a feltornyosuló 15–20 méter magas jégfal csakugyan tömör jég. A jégfalba ugyanis alagutat fúrtak és végét holtozatos helyiséggé képezték ki. Régen az alsó szint egy darabján a sziklaig erő jégfal természetes akadályt képezett. Ezt jégbe mélyesztett mesterséges folyosóval hidalták át. Ezen keresztül az alsó barlangszint nyugati részébe érkezünk. Itt balra nagy mélység táton, alján szikladarabok kusza tömkelegével; ez a „Pokol”. A barlang még további mélységekben folytatódik, amelyeket részben már föl is kutattak. Ezek a részek cseppkövekkel ékesek. A mélyebb barlangrészeket azért nem nyitják meg a nagyközönség előtt, mert ezáltal olyan levegőmozgás keletkeznék, amely ártana a barlang jégtömegének. Utunkat jobb kéz felé itt is a jégfal kíséri, amelynek réteges szerkezete élesen rajzolódik ki. A jégfalon helyenként jégfüggönyökből, jégcsapokból álló, különféle képp elnevezett jégképződmények sorakoznak. Mielőtt elhagynók az alsó

s szintet, a jégbarlang egyik legszebb alakzatát, a változatosan formálódott „Jég-organát” pillantjuk meg a barlangjárat oldalán.

Most ismét felsétálunk a barlang felső szintjére. Felejthetetlen látvány, amint a csillogó jégemelkedőn le-letekintünk. A Kisteremben még egyszer körületekintünk és háromnegyed óráig tartó barlangi körút végeztével kijutunk ismét a szabadba, ahol megcsap bennünket a külső, meleg levegőáramlat.

A Dobsinai jégbarlang üregének java része voltaképpen jégképződmény. Az, amit mi „barlang”-nak észlelünk, voltaképpen szabadon maradt viszonylag kisebb légtér, a jégtömegek és a sziklabetétezt között. A barlang belsejében 7000 négyzetméternél nagyobb a jégfelület, a jégtömeget pedig legalább 100 000 köbméternyire becsülik. Az évi középhőmérséklet valamivel a fagyponthoz van közelebb (–0,275 C fok). A legnagyobb nyári melegben emelkedik csak kevéssel a fagyponthoz (plusz 2–3°), viszont télen sem hűl le túlságosan (mínusz 1 és 5°).

Hogyan képződött és miképpen maradt fenn a barlang jeges belseje? A mészkőben keletkezett óriási üreg valószínűleg még a nagy eljegesedések idején, a régebbi földtörténeti időszakban töltődött meg fokozatosan jéggel. A jégképződés évről évre fokozódott. Ezt bizonyítja a barlang jegének réteges fölépítése. A rétegek alapján — akárcsak a fa évgyűrűi szerint — megállapítható a jégképződés időtartama. A jég fő tömege tehát régebbi földtörténeti korokból származó, „fosszilis”-nak tekintendő. A jégtömeg határfelületein és a beszívargási helyeken fejlődött képződményekben azonban évről évre kisebb változás, a kisebb olvadás és a jéggyarapodás változtatják egymást. Tavasszal és nyár elején, valamint ősszel a víz a sziklarepedéseken beszívárog és a belső hőmérséklet következtében megfagy. Nyár végén, amikor a barlang hőmérséklete kevéssel a fagyponthoz emelkedik, a jég felülete olykor egészen kis mértékben olvad. Az olvadék víz azonban az alsó szinten keresztül elvezetődik.

A barlang nyílása az üreg legmagasabb pontján 970 méternyire a tenger színe fölött van. Ha melegebb a levegő a barlangban, könnyebb fajsúlya miatt megemelkedik és eltávozik innen. Viszont a téli hideg, nehezebb levegő szinte megülepszik benne. A nyílás északra tekint, napfény tehát sohasem éri. Az évi középhőmérséklet itt meglehetősen alacsony,

nem több, mint plusz 5 C fok. A nyári minimális olvadék víz maradék nélkül elszívárog. De az elszívárgást biztosító járat nem olyan tágas, hogy olvadást előidéző nagyobb légmozgást, „huzatot” keltene. A természeti tényezők szerencsés találkozásaként keletkezett tehát a Dobsinai barlang, ahol mintegy hatalmas „jégveremben” az évezredek óta felhalmozódott jég fennmarad, és mennyisége érdemlegesen nem változik.

A jégbarlangok száma világviszonylatban jóval kevesebb, mint a cseppkőbarlangoké. Általában megtalálhatók a nagy tengerszintfeletti magasságban (ilyen az ausztriai Eisriesenwelt). Szerényebb méretű és kevesebb jégképződményű a Szilicei és még több erdélyi jégbarlang. A dobsinai azonban éppen azzal vált Európa-szerte híressé, hogy nincs nagy magasságban (a völgy alján futó vasúttól és országúttól csupán néhány száz méterre), és mérete, gazdag jégképződménye mégis felejthetetlen élményt nyújt.

Dr. Uherkovich Gábor

A Nagyterem legimpozánsabb jégoszlopa, a Kút

